

KLASIFIKACIJA SAVREMENIH RATOVA I OSNOVNI STRATEGIJSKI POGLEDI NA NJIHOVO VOĐENJE

U modernoj ratnoj veštini klasifikacija ratova je postala nužna pretpostavka za ocenu rata i preduzimanje odgovarajućih priprema za rat.¹ Pojava više vrsta ratova u jednom istorijskom periodu rezultat je razgranavanja društvenih uslova u kojima se vode i razvoja ratnih sredstava i snaga za njihovo vođenje. U tom pogledu nuklearna era je, svakako, najkomplikovanija. Očigledno je da se u njoj može voditi više raznih vrsta ratova (neki su se već dosad vodili ili se sad vode), a definisanje pojedinih vrsta nije nimalo jednostavno, jer su novi društveno-ekonomski uslovi i pojava nuklearnog oružja uneli nove, veoma komplikovane elemente. Osim toga, i subjektivni faktori imaju veliku ulogu prilikom klasifikacije — politika odgovarajućih vlada, politički i strategijski položaj zemlje i dr. Zato možemo reći da danas, barem u nijansama, imamo toliko klasifikacija koliko i različitih politika i vojno-političkih pozicija pojedinih zemalja.

Danas nepovratno pripada prošlosti shvatanje da je nuklearna era definitivno postavila na scenu samo jednu jedinu vrstu rata — opšti nuklearni rat i tako i sam pojam klasifikacije ratova izbrisala iz vojne teorije.

Kao što je poznato, reč je o posleratnoj nuklearnoj strategiji SAD i NATO-a, strategiji »masovne odmazde«, prema kojoj je bilo predviđeno da se na svaku vrstu ratnog sukoba, pa čak i na manje konflikte, odgovori masovnim i neograničenim nuklearnim udarima. Obično se, i s pravom, smatra da se kraj te strategijske koncepcije poklapa s pojavom SSSR kao moćnog nuklearnog suparnika, i u vezi s tim s nastankom relativne nuklearne ravnoteže između dve glavne nuklearne sile.

Međutim, ovaj značajni faktor koji je obesnažio strategiju »masovne odmazde« očitno nije bio i jedini. Jer, kako onda objasniti činjenicu da SAD ni u jednom slučaju u periodu svog nuklearnog monopola nisu upotrebile nuklearno oružje, iako su baš u tom periodu izgubile mnoge važne pozicije u svetu. Nisu ga upotrebile ni u Koreji, gde se u tom periodu vodio najveći lokalni rat. Prema tome, nema sumnje da je koncepcija »masovne odmazde« bila sama po sebi nerealna, da je suštinski bila u sukobu sa društvenim uslovima, međunarodnim odnosima i društvenim procesima i kretanjima koji su se pokazali moćniji od gole snage najmoćnijeg oružja. To je, svakako, istorijska pouka koja ponovo afir-

¹ Reč je o vojnoj klasifikaciji koja u kriterijumu polazi od principa podele ratova prema nekoj njihovoj bitnoj vojnoj karakteristici (ili, čak, i više njih odjednom). Takvu klasifikaciju ne treba mešati sa društveno-ekonomskom i političkom podelom ratova po njihovom društvenom karakteru (pravedni i nepravedni ratovi i sl.). Razume se da vrste ratova koje proizilaze iz takve klasifikacije nisu i ne mogu biti oslobođene društveno-političkih determinanti, ali to ne dovodi u pitanje sam princip vojne klasifikacije.

miše primarnost i objektivnu nužnost društvenih kretanja, u čijem okviru deluje i vojna sila (a nikako van tih okvira ili mimo njih) i koja sama — ako je adekvatno shvaćena — postaje sastavni elemenat društvenih, pokretačkih snaga.

Evolucija američkih pogleda na vrste ratova i strategijske koncepcije datira od dolaska na vlast Kenedijeve administracije i plod je prethodnih razmatranja sociologa, političara i vojnika.

U ovom napisu je nemoguće izneti svu veoma interesantnu argumentaciju ovih razmatranja, već ćemo se ograničiti samo na važnije argumente, koji osvetljavaju razloge za novu klasifikaciju ratova savremene epohe i za prihvatanje nove strategije takozvanog »elastičnog odgovora«. Pri tome je najbolje izneti vernu interpretaciju nekih američkih autora, koja, uostalom, sama za sebe dovoljno govori o čemu je reč.²

Glavni njihovi stavovi su sledeći:

1. Jednostrano bežanje u tehnologiju, u proizvodnju sve strašnijih oružja, a da nikome nije potpuno jasan učinak tih oružja, jer sem eksplozija zastarelih atomskih bombi nad Japanom nijedna druga nije ispaljena u ratu što bi poslužilo za crpljenje pouka i iskustava, — takvo jednostrano bežanje u tehnologiju dovelo je do sve većeg oklevanja u pogledu upotrebe nuklearnih sredstava. Nuklearni rat je postao suviše riskantan i neisplativ — došlo je do takozvanog »nuklearnog pata«. Usled toga pojavila se i teza da »nema alternative miru« (Ajzenhauer), koja — kako je ocenjeno u ovim analizama — obeshrabruje a protivnika oslobađa rizika. Sva tri gesla: »masovna nuklearna odmazda«, »nuklearni pat« i »nema alternative miru« potpuno parališu politiku SAD.

2. Američko posedovanje nuklearne bombe nije sprečilo SSSR da — kako se tvrdi — proširi svoju sferu uticaja i razvije sopstvenu nuklearnu moć. Zahvaljujući svojim elastičnim oružanim snagama, SSSR je mogao da dovodi SAD u krize iz kojih je vodio samo jedan i to neprihvatljiv izlaz — u nuklearni rat.

U krizu je dospelo i američko savezništvo, jer je u NATO-u većina partnera koji su SAD najviše bili potrebni kao baze (eto jednog autentičnog priznanja) — smatrala da je izbijanje rata siguran put u katastrofu.

Najzad, posle drugog svetskog rata milioni su ostvarili slobodu i nezavisnost na čudan način (baš tako se kaže!) — ne sopstvenim naporima već slabošću upravljača. Gotovo bez metka je nestalo stogodišnjeg kolonijalnog carstva. Sada su nezavisne snage pacifističke, one ne shvataju moderne odnose snaga i gaje čudne nazore da se snagom proklamacija, nadmoćnom duhovitošću može sve postići. One ne mogu shvatiti značenje moderne nuklearne tehnologije zbog primitivizma, te im odgovara mirovna ofanziva i zato precenjuju ulogu moralnog faktora.

3. Sve to dokazuje — zaključuju pomenuti analitičari — da su tehnologija oružja i politika otišli u raskorak. A oni nisu zasebna carstva,

---

² Vidi: Kisinger, *Sila i diplomatija u nuklearno doba*, Forinj efers br. 3 od 1956. godine.

Kisinger, *Sila i diplomatija*, Armor, juli-avgust 1957. god.

Maksvel Tejlor, *Armija u atomsko doba*, (1956. god.).

već obratno — krajnji pritisak u politici sadrži mogućnost upotrebe sile. Politika ne sme biti paralisana sopstvenom tehnologijom, ona ne sme postati odbrambena, već mora imati pozitivan cilj (mogli bismo dodati ofanzivni, imperijalistički), sa kojim vojna sila mora biti usklađena. Zato je najbitniji zadatak uskladiti političke ciljeve i tehnologiju. To je najvažniji problem, jer ako silu ne možemo upotrebiti, ona je beznačajna — tada postaju sterilni i sila i politika. Zbog toga treba shvatiti da savremeni odnosi u svetu nisu samo rat i mir, da agresija nije uvek jasna i da nije dovoljno imati samo nuklearno oružje. Uostalom, vrednost jednog oružja meri se po tome da li je u stanju da izvrši strateški zadatak.

Nema sumnje da su ove interpretacije veoma otvorena i jasna ocena (a i osuda) jednog perioda američke vojne politike, iako i sama ocena pati od doktrinerske jednostranosti i od nerazumevanja stvarnih društvenih kretanja.

No, za nas je ovde važno da vidimo do čega je ona dovela u klasiifikaciji rata i stratejskim koncepcijama.

Kao što je poznato, u SAD su iznijansirane četiri vrste rata: »hladni rat«, lokalni rat, ograničeni rat i opšti nuklearni rat.

»Hladni rat« je stanje između mira i rata i predstavlja kombinaciju ekonomskog, političkog i vojnog pritiska, uključujući i otvorene vojne demonstracije. Za ostvarenje političkih ciljeva u »hladnom ratu« dozvoljena su sva sredstva i metodi, izuzev otvorene oružane borbe.

Lokalni rat je geografski ograničen. Sračunat je, pre svega, kao sredstvo intervencije protiv nacionalnooslobodilačkih i socijalnih pokreta. On se, po pravilu, vodi u udaljenim područjima sveta, tj. bivšim kolonijalnim posjedima, uz upotrebu konvencionalnog oružja.

Najveći značaj se pridaje ograničenom ratu i za njega se kaže da je najplodnije polje nuklearne strategije. Osnovna ideja polazi od toga da nuklearni rat ne obuzdava samo agresiju, već i otpor protiv agresije, a jedno i drugo samo u slučaju ako se tiče opšteg nuklearnog rata. Zato se smatra da strana koja pribegne blažem obliku rata od opšteg nuklearnog rata može biti u stanju da iskoristi nuklearni rat u svoju korist.

Ova vrsta rata je — kako se tvrdi — ograničena geografskim područjima, upotrebom vrste oružja (izuzima se upotreba stratejskog nuklearnog oružja) i ciljevima koji se žele postići. Međutim, sami tvorcii ove teorije uviđaju da su prva dva kriterijuma — geografski i tehnološki — veoma neodređena. Tako, na primer, uviđa se da nije moguće postaviti jasnu granicu između nuklearnog i konvencionalnog oružja, usled razvoja nuklearnog oružja sve manje kilotonaže, a pogotovo između stratejskog i taktičkog nuklearnog oružja. Osim toga, postojanje nuklearnog oružja na obema stranama pretili da se svaki ograničeni sukob lančanom reakcijom pretvori u opšti nuklearni rat. Zbog toga se smatra da se ograničeni rat ne može tačno definisati vojnim pojmom, vojnim karakteristikama, već samo političkim odlukama, tj. takvim političkim ciljevima koji ne ugrožavaju opstanak protivničke strane, pogotovo glavnog suparnika koji raspolaže nuklearnim sredstvima. Prema tome, ograničeni rat je onaj rat koji se vodi za takve političke ciljeve, koji će biti u skladu sa veličinom upotrebljene vojne sile.

Pred strategiju se, znači, želi postaviti sledeći ključni problem: staviti protivničku stranu pred probleme koji nisu vredni opšteg nuklearnog rata, ali takve da ih ne može rešavati odgovarajućom strategijom. To je gradirana upotreba rata, ali takva da u skali raznih vrsta ratova nijedna ne predstavlja alternativu i zamenu za masovnu nuklearnu odmazdu, već je uvek samo njen nerazdvojni, dopunski deo. Drugim rečima, nuklearna odmazda u svakoj vrsti rata prisustvuje i deluje kao pretnja i mogućnost upotrebe bilo kao sankcija protiv proširenja rata, bilo kao krajnje sredstvo za izbegavanje najtežeg poraza. To je poznata kategorija »nuklearnog deterenta«.

Prema tome, premise ove strategije mogu se svesti na tri osnovna zaključka: 1. Opšti nuklearni rat treba izbeći, izuzev kao krajnje rešenje; 2. Nijedna sila neće prihvatiti kapitulaciju a da ne upotrebi nuklearno oružje, ali nijedna neće ni rizikovati uništenje, sem kad je u pitanju opstanak; 3. Američka diplomatija i konkretna praksa treba da uvere celi svet da SAD u svakom slučaju ne postavljaju pitanje opstanka drugih zemalja, ali da otvoreno teže postizanju takozvanih posrednih ciljeva, odnosno oružanom suprotstavljanju drugima koji im osporavaju da ostvare takve ciljeve.

Za afirmaciju ove strategije potrebna su, po američkoj interpretaciji, barem dva uslova. Prvo, potrebno je imati oružane snage, koje će odgovarati za sve vrste sukoba i koje će po snazi i elastičnosti impresionirati celi svet, a da ipak ne stvaraju jednostran utisak zveckanja nuklearnim oružjem. I, drugi uslov, potrebno je preći u političku ofanzivu, naročito u neangažovanim područjima i pridobiti poštovanje milom ili silom, iako to može biti — kako kažu — veoma nepopularno.

U proteklom vremenu mi smo bili svedoci kako su se ove intencije vojne politike SAD sprovodile u praksi. Ovo što danas vidimo, dakle, nije nimalo slučajno došlo.

U strukturi oružanih snaga SAD pojavile su se takozvane snage opšte namene i specijalne snage (snage za specijalno, gerilsko i antigerilsko ratovanje). Svi bitni elementi snaga opšte namene KoV, RV, RM i taktičko nuklearno oružje za poslednje četiri godine znatno su povećani, modernizovani i reorganizovani, a pokretljivost im je posebno naglašena. To se odnosi na aktivne i na rezervne snage. Broj taktičkih nuklearnih projektila povećan je za 66%, dok se istovremeno povećava vatrema moć i kvalitet i konvencionalnog oružja. Povećan je i broj grupa za specijalno ratovanje od tri na sedam.

Pomenuti politički kurs se najoštrije manifestovao u protekloj godini, naročito u Vijetnamu i Santo Domingu, a i na drugim stranama, i već je dobio etiketu Džonsonove doktrine. Posledica takvog kursa je opasno zaoštavanje i pogoršavanje međunarodne situacije, a nanosi ozbiljne političke štete i SAD, njihovom političkom ugledu u svetu. Istina, u sprovođenju ove vojne politike, SAD su išle na ruku i neke međunarodne okolnosti — neki događaji u svetu nesvrstanih (Cejlon, Alžir, Indonezija, neuspeh afro-azijske konferencije) a naročito razbijački stav Kine.

Međutim, već sada se mogu sagledati krupne teškoće na koje ova strategija nailazi. To je pokazao i decembarski sastanak Saveta ministara NATO-a u Parizu. Najznačajnije obeležje tog sastanka je insistiranje

predstavnik SAD na razumevanju i podršci ostalih partnera u oceni Kine kao buduće nuklearne opasnosti, traženje jačeg angažovanja i ostalih članica NATO-a u područjima Dalekog istoka, insistiranje predstavnika Velike Britanije na podršci njihove strategije istočno od Sueca. Ovo premeštanje težišta na vanevropske, a u stvari, i na probleme van NATO-a sasvim je u skladu sa politikom i strategijom »elastičnog odgovora«, ali nije u skladu sa dosadašnjom ingerencijom NATO-a (ovo pitanje je za najveći broj članica dobilo karakter sasvim novog principijelnog, političkog i pravnog pitanja), a takođe nije u skladu sa osnovnim političkim interesima većine zemalja, članica NATO-a. Zbog toga ova američka i britanska inicijativa uglavnom nije prihvaćena.

Interesantno je pratiti neuspeh strategije »elastičnog odgovora« u Vijetnamu koji se ogleda uglavnom u sledećem:

1. Partizanska borba u Južnom Vijetnamu pokazala se veoma otporna na primenu strategije »elastičnog odgovora«. To je primoralo SAD da povećavaju eskalaciju, da dovlače sve veće snage i da gradiraju vojne akcije i sve masovnije angažuju oružane snage. Budući da za sada nema izgleda da će dosadašnje intenzificiranje vojnih akcija dati povoljnije rezultate, otvaraju se nova zloslutna pitanja u kom pravcu će krenuti dalja eskalacija. Ma kakva bila, sigurno je da će čitav svet dovesti u još težu situaciju, ali je sigurno i to da će ta situacija biti veoma neugodna i za SAD.

2. Neuspeh u partizanskoj borbi u Južnom Vijetnamu doveo je do vazdušnih napada, do vazdušne gerile nad Severnim Vijetnamom. No, i u tom poduhvatu je vojnički rezultat izostao. Severni Vijetnam se — zbog morala svog stanovništva i dosta jednostavne infrastrukture zemlje — pokazao izuzetno otporan protivnik, što opet otvara problem za dalju eskalaciju.

3. Osnovna ideja »elastičnog odgovora« — da gradirana vojna akcija treba da dovede do političkog rešenja — sasvim se izjalovila. Protivnici SAD ostali su gluvi na neprihvatljive političke uslove koje je diktirao Vašington. Cela miroljubiva svetska javnost negativno reaguje na politiku SAD, a vojna akcija bez političke akcije i podrške, vodi ka sve većem riziku.

4. Eskalacija je poprimila za SAD jedan krajnje prljav i neugodan vid: masovne represalije nad stanovništvom, uništavanje sredstava za život i bombardovanje stanovništva u Severnom Vijetnamu — što predstavlja žestok udar za moralni i politički prestiž SAD.

5. Broj ljudskih gubitaka i materijalni troškovi u očima američke javnosti dobijaju alarmantne razmere.

Nema sumnje da i vijetnamski narod trpi preteške gubitke i podnosi natchovečanske žrtve. Ali, miroljubiva svetska akcija protiv agresije SAD i borba vijetnamskog naroda, dobijaju izuzetno veliki značaj: oni treba još jednom da pokažu da su agresije preživeli i da se ne može silom gušiti opravdana borba naroda. Ovog puta radi se i o tome da li će doživeti prvi krupan neuspeh tako pomno pripremljena strategija »elastičnog odgovora«.

Za ograničeni rat vezano je i pitanje — da li postoje mogućnosti za vođenje ograničenog rata u Evropi? Zvanični američki stav dozvo-

ljava mogućnost vođenja ograničenog rata i u Evropi. U početku se, štaviše, živelo u iluziji da će se takva alternativa svideti evropskim saveznicima, jer ih, navodno, oslobađa kataklizmičke perspektive totalnog uništenja. Američka ideja ograničenog rata u Evropi računa sa stepenastim, selektivnim angažovanjem snaga, uz prednost konvencionalne alternative u početku, sa ciljem da se pokuša sprečiti upotreba nuklearnog oružja u početnoj fazi rata. To je ideja o takozvanoj »konvencionalnoj pauzi«. Ukoliko protivnik ne prihvati takvu alternativu ili — u drugom, verovatnijem slučaju — ukoliko se konvencionalna stepenica pokaže inferiorna u odnosu na protivnika, predviđa se upotreba taktičkog nuklearnog oružja po vojnim ciljevima kao elemenat izravnavanja odnosa snaga i kao pretnja koja bi trebalo da dovede do racionalnog rešenja. To je ideja o takozvanom taktičkom »nuklearnom pragu«. U krajnjem slučaju ostaju strategijske nuklearne snage, koje treba da budu primenjene kao završni a ne kao početni udarac što, u stvari, označava prelaz sa ograničenog na opšti nuklearni rat. Ova strategijska koncepcija je bila predmet i zasedanja Saveta ministara NATO-a u Londonu, maja prošle godine. Međutim, pomenuto zasedanje je pokazalo da se autori ideje ograničenog rata ne odriču ni kombinacije preventivnog nuklearnog napada ukupnim nuklearnim potencijalom. Prednost preventivnog napada ilustrovana je na taj način što je navedeno da bi u slučaju takvog napada zemlje NATO-a pretrpele gubitke od 35 miliona stanovnika, a u protivnom — bez preventivnog napada — gubici bi iznosili 200 miliona ljudi.

Kako ostale članice NATO-a gledaju na ovakva predviđanja rata u Evropi?

Velika Britanija je veoma bliska stavu SAD.

SR Nemačka se ne slaže sa primenom »konvencionalne pauze«. Ona je zato da se odmah primeni »nuklearni prag«, i to što je moguće viši. U tom smislu ona predlaže pojačanje »nuklearnog praga« Tretnerovim planom o postavljanju pojasa nuklearnih mina. Iz istih razloga traži lociranje sve većeg broja nuklearnog oružja srednjeg dometa na svojoj teritoriji i sve veće učešće Nemačke u odlučivanju o nuklearnoj strategiji. Sastavni deo ove koncepcije jeste i insistiranje na tome da se što jače kopnene snage isture na položaje bliže istočnoj granici. Prema tome, kako je to protumačio nemački ministar odbrane Fon Hasel — zapadnonemačko učešće u nuklearnom odvratanju i isturena odbrana koja podrazumeva totalnu odbranu istočne granice, jesu okosnice nemačke verzije za vođenje rata u Evropi.

Najinteresantniji je, svakako, stav De Golove Francuske.

Ovaj stav počiva na posedovanju sopstvene strategijsko nuklearne snage, čiji je zadatak — kako se tvrdi — da spreči rat, a, ako do njega dođe, da sa distance dejstvuje na gradove protivnika. Ova snaga mora biti dopunjena snagama sposobnim za odbranu baza i lansirnih oruđa i za produžavanje nuklearne akcije uništavanja oružanih snaga protivnika koji bi stigao do granica zemlje. Kada se izgradnja ovakvih snaga dovrši, milionska armija će biti nepotrebna. Pored toga, predviđaju se i snage za operativnu odbranu teritorije sa zadatkom da nastave borbu u oblastima, koje su predviđene i pripremljene za neprekidnost akcije sve dok se ne izmeni situacija.

Prema tome, Francuzi su protiv ograničenog rata u Evropi, oni ne prahvataju konvencionalnu alternativu, a ni isturenu odbranu — oni su za lociranje snaga u dubini. Oni polaze od toga da nuklearno oružje ne toleriše nikakve značajnije manifestacije ograničavanja, jer čim bi ograničeni ratni postupci postali nedovoljno efikasni neminovno bi doveli do upotrebe svih nuklearnih snaga. Zbog toga — prema njima — nuklearni rat zahteva sasvim novi pristup problemima.

Ali, Francuzi imaju i jedan poseban razlog za neslaganje. Oni ne gaje veliko poverenje u američko angažovanje u Evropi, sem u slučaju kad bi njihovi interesi direktno došli u pitanje. Zbog toga sopstvene nuklearne snage treba da odigraju ulogu faktora koji afirmiše francusku nacionalnu politiku. Oni smatraju da nije najbitnija veličina megatona, već uloga koju ta snaga igra u svetu. Na širem političkom planu optužuju SAD za hegemoniju, a prisustvo Francuske u sadašnjoj internacionalnoj strukturi NATO-a tretiraju kao nacionalnu abdikaciju, koja je neprihvatljiva. Zato predviđaju da napuste NATO i prekinu sa praksom — kako kažu — američke subordinacije. Zbog toga su i protiv multilateralne flote, koja je za njih u prevashodno političkoj oblasti jedno besmisleno tehničko rešenje u kojoj — po njima — ne može biti kolektivna već samo nacionalna politička vlast.

U italijanskim stavovima snažno probija shvatanje revalorizacije konvencionalnog rata, u stvari, shvatanje da jednaku važnost ima i nuklearni i konvencionalni rat i da su obe forme moguće. Zbog toga se predviđaju sledeće vrste ratova: neograničeni nuklearni rat, ograničeni nuklearni rat uz upotrebu taktičkog nuklearnog oružja, rat u potencijalnom nuklearnom ambijentu i konvencionalni rat. Svaki od ovih ratova može biti i opšti i lokalni. Iako je, prema Italijanima, nemoguće predvideti kakvu će fizionomiju rat poprimiti, moraju se pripremiti sve hipoteze, pri čemu je najvažnija ona najopasnija i najteža, a to je — neograničeni nuklearni rat.

Svetski termonuklearni rat ili opšti nuklearni rat — kako ga zovu na Zapadu — imao bi svetski, koalicioni karakter i u njemu bi učestvovala glavne nuklearne sile, a verovatno i većina ostalih zemalja. U takvom ratu bi došla do izražaja upotreba svih ratnih sredstava, uključujući na prvom mestu strategijska nuklearna sredstva.

Međutim, ni stavovi o svetskom nuklearnom ratu nisu identični i u teorijskim raspravama pojavilo se dosta važnih i interesantnih pitanja.

Svi se slažu u tome da je svetski termonuklearni rat postao veoma rizičan i zato malo verovatan. No, kako on predstavlja najveću opasnost, o njemu se najviše misli, najozbiljnije se priprema, a strategijske nuklearne snage predviđene prvenstveno za vođenje ovog rata konsumiraju najveća budžetska sredstva i za nuklearne sile očito predstavljaju glavne, najmoćnije i najelitnije snage. Kao što je poznato, rašireno je uverenje da je ova vrsta rata prihvatljiva samo u slučaju krajnjeg rizika. Uz to se, od strane najkompetentnijih političkih ličnosti, otvoreno govori o tome da takav rat ne može doneti političko rešenje, već samo uništenje.

Međutim, baš oko ove zadnje konstatacije vojna misao ne miruje. Naročito u SAD, ona pokušava da raznim kombinacijama pronađe šansu za rehabilitaciju opšteg nuklearnog rata kao sredstva za produžavanje

politike. Ovde je, u prvom redu, reč o američkim varijacijama strategijskih koncepcija poznatih pod imenom — strategija protiv vojnih ciljeva, strategija protiv gradova, a od februara prošle godine — i strategija ograničene štete.

Od 1960. godine u SAD je bila na snazi strategija protiv vojnih ciljeva, koja je isključivala, sem u krajnjem slučaju, nuklearne udare po gradovima i drugim demografskim aglomeracijama. Njena politička intencija bila je da se sačuva kakva-takva relativno »racionalna« mogućnost za vođenje opšteg nuklearnog rata kao protivteža odricanju takvog rata, što očigledno nekim krugovima u SAD ne ide u račun. Vojnička suština ove koncepcije sastojala se u tome da se prvi nuklearni udar orijentiše na takve vojne ciljeve, kao što su protivničke lansirne rampe strategijskih raketnih projektila i aerodromi strategijske avijacije, kao i na sve druge objekte koji bi mogli biti baze strategijskih ofanzivnih nuklearnih sredstava. Očigledno je da se računalo sa tim da bi prvi nuklearni udar bio efikasan jedino u slučaju ako bi usledio kao preventivni nuklearni napad. Cilj ove strategijske koncepcije bio je da se blagovremeno paralize protivnički strategijski nuklearni potencijal, da se na taj način zaštiti u tolerantnoj meri bezbednost američke teritorije i da se stvore uslovi za dalje uspešno vođenje rata. Pri tome se neprekidno insistiralo na tome da se vojničko opravdanje ove koncepcije bazira na proceni da sovjetske strategijske snage u to vreme nisu bile dovoljno zaštićene, da su bile ranjive i da SSSR još nije raspolagao sa dovoljnim brojem raketnih podmornica, posebno raketno-nuklearnih. Treba napomenuti i to da su vojni krugovi SAD priželjkivali da bi ponuda ovakve strategije mogla biti prihvaćena od protivničke strane kao šansa da se njihove matične teritorije sačuvaju od najtežeg razaranja.

Amerikanci su ovu strategiju nametnuli NATO-u, iako je Francuzi nikad nisu prihvatili, a pojedinačno su se javljale ozbiljne zamerke i sa drugih strana. Zamerke su bile sledeće: nemoguće je odvojiti vojne od nevojnih ciljeva, ni tehnički, a pogotovo zbog logike rata koja nužno vuče ka maksimalnom angažovanju; nemoguće je otkriti i uništiti sve vojne ciljeve, dovoljno je da jedan deo ne bude uništen pa da šteta postane neprihvatljiva; protivničko lansiranje neće biti u jednom talasu — kako onda oceniti koji su silosi (skladišta) raketnih projektila posle prvog lansiranja puni a koji prazni; protivnička strana se otvoreno deklarirala da ne prihvata strategiju protiv vojnih ciljeva; ogromnu opasnost za Evropu predstavljaju i operativno-taktička sredstva lansiranja, i tako dalje.

Postepeno su ove zamerke sve više dobijale na težini. Pojavom knjige maršala Sokolovskog i drugih sovjetskih saopštenja, postalo je potpuno jasno da SSSR u slučaju agresije, najozbiljnije računa sa masovnim, neograničenim nuklearnim udarima strategijske namene, za koje bi jedan od primarnih ciljeva bila američka teritorija. Postalo je jasno da su sovjetske strategijske snage teško ranjive ili praktično neranjive i da je podmornička flota u impozantnoj meri kompletirana raketnim i raketno-nuklearnim podmornicama. U takvoj situaciji dolazi do napuštanja stare koncepcije i do njene zamene novom varijantom — takozvanom strategijom ograničene štete.

Strategija ograničene štete obuhvata izmenu nuklearnih udara: a) samo na vojne ciljeve; b) samo na gradove; c) na oba cilja — jednovremeno ili sa zakašnjenjem; d) izmena može biti selektivna ili u formi opšteg nuklearnog udara.

Dva su osnovna cilja ove strategije — kako ih je formulisao Maknamara: 1. Nanošenje protivniku za njega neprihvatljive štete, putem takozvanog obezbeđenog razaranja, tj. putem uništenja celokupne protivničke društvene strukture. 2. Ograničavanje štete sopstvenom stanovništvu i industriji — ofanzivnim i odbrambenim merama i zaštitom. Primarni značaj ima prvi cilj obezbeđenog razaranja, iako nije sigurno kakav bi bio rezultat takvog razaranja (Maknamara dodaje — izgleda, jedna četvrtina do jedne trećine protivničkog stanovništva i dve trećine industrije). Tek ako je dostignuta sposobnost za ostvarenje ovakvog obezbeđenog razaranja, svako daljnje povećanje strategijskih ofanzivnih snaga mora biti potčinjeno drugom cilju — ograničavanju štete.

Očigledno je da se težište strategije bitno premestilo u pravcu ofanzivnih ciljeva neograničenih razmera, iako Maknamara još uvek pokušava da zacrta neku srednju, kompromisnu liniju. Naime, u SAD postoje pristalice dva ekstremna kursa, s jedne strane su oni koji traže neograničeno jačanje strategijskih ofanzivnih snaga, a sa druge oni koji traže solidniju odbrambenu zaštitu. Maknamara je i protiv jednih i protiv drugih. On tvrdi da je protiv nuklearnih sredstava SSSR-a, koja će on imati u sledećoj dekadi, efikasna zaštita nemoguća, čak kad bi se naneo i preventivni udar. Jer, naponi koji bi se morali uložiti za povećavanje odbrambene sigurnosti bili bi neuporedivo veći od napora koje bi uložio protivnik za razvoj ofanzivnih sredstava. Tada bi opet ostao isti otvoren problem efikasne odbrane, te je takva trka ofanzivnih i defanzivnih sredstava bespredmetna. Zbog toga je jedino rešenje u izboru kombinacije ofanzivnih i defanzivnih snaga. Svako preterano povećanje bilo koje od ovih dveju snaga preko izvesne tačke imalo bi za rezultat sve manju dopunsku efikasnost, tj. sve manje »ekstra preživelih«, nego da su naponi uloženi za jednu uravnoteženu strukturu. Utoliko pre, što Maknamara ne krije da i posle svega ostaje neizvesnost oko toga da li će u ratu tehnički sistemi potvrditi očekivane performanse, da li će operativno rukovođenje biti na planiranoj visini i hoće li protivnik isforsirati neku novu, nepredviđenu vrstu snaga i sredstava.

U skladu sa novom koncepcijom vrši se reorganizacija oružanih snaga SAD. Prvi put se objedinjuju sve snage predviđene za vođenje opšteg nuklearnog rata, a to su: strategijske ofanzivne snage, strategijske defanzivne snage i civilna odbrana. To postaju tri glavne komponente nuklearne strukture.

U strategijske ofanzivne snage spadaju: strategijska bombarderska avijacija, strategijska izviđačka avijacija, interkontinentalne rakete, raketne podmornice, komandni i kontrolni sistemi i odgovarajuće snage podrške.

U strategijske odbrambene snage spadaju: PVO presretači, rakete zemlja-vazduh, protivprojektili za protivraketnu odbranu, snage za protivpodmorničko ratovanje, protivsatelitska odbrana i sistemi za detekciju.

U civilnu odbranu ulaze skloništa, sistem uzbunjivanja i druge mere.

Međutim, i posle svega ostaje niz otvorenih pitanja. Uništenje gradova je i dalje realna opasnost, dok je zaštititi sopstvenu teritoriju (makar i preventivnim udarom) isto tako nemoguće. Jer, ako se ne mogu reducirati protivničke ofanzivne snage, u čemu je onda smisao strategije ograničavanja štete? To je, u najmanju ruku, nejasno. Uverljivo zvuči tvrdnja da postoji tačka preko koje je svako povećanje sredstava besmisleno, ali se povećavanje nastavlja, jer niko ne zna koja je to tačka, itd.

Sovjetski stavovi, u pogledu klasifikacije ratova, jasniji su i jednostavniji. Oni to mogu biti zato što se temelje na drugačijoj politici, na politici miroljubive koegzistencije i neagresije.

Prema sovjetskoj teoriji, osnovna vrsta rata je svetski raketno-nuklearni rat, kome se može pribeći u slučaju direktnog napada na SSSR, na neku socijalističku zemlju ili u slučaju radikalnog ugrožavanja interesa socijalizma. To je odbrambeni rat koji se mora prihvatiti kao jedina alternativa kapitulaciji. Iako odbrambeni, on se od prvog minuta vodi strategijskom ofanzivom, u kojoj, pak, glavnu ulogu imaju strategijske raketno-nuklearne snage: interkontinentalne i orbitalne rakete, rakete srednjeg dometa, strategijska avijacija i raketne podmornice. Cilj strategijskog nuklearnog napada je uništenje protivničkog ratnog potencijala u dubokoj pozadini i oružanih snaga na frontu. Ograničenja se ne predviđaju, izuzev jednog, osnovnog, a to je — da mir treba spasavati svim sredstvima dogod se može spasavati.

Druga vrsta rata je lokalni rat, koji se vodi konvencionalnim sredstvima. Lokalni rat može biti nametnut i nekoj socijalističkoj zemlji, ali takav rat bi najverovatnije bio samo uvod u širi sukob.

Predviđa se i mogućnost da u lokalnom ratu agresor primeni raketno-nuklearna sredstva operativno-taktičke namene, što bi suštinski izmenilo fizionomiju lokalnog rata. Međutim, po sovjetskom shvatanju, takav rat se ne može dugo voditi, jer bi on neminovno izazvao upotrebu i ostalih sredstava i nužno bi se pretvorio u svetski raketno-nuklearni rat. Jasno je da ova varijanta rata nema ništa zajedničko sa američkom verzijom ograničenog rata — svakako i najpre u pogledu političkih ciljeva. Ona je, verovatno, rezultat realnosti u procenama sovjetskog rukovodstva da takav rat može biti nametnut od strane agresora. Međutim, ideja ograničenog rata se ne prihvata, što možemo zaključiti i po tome da se predviđa njegovo prerastanje u svetski raketno-nuklearni rat.

Prema tome, sovjetska klasifikacija ratova i sovjetska strategija se temelje na dva bitna faktora: na politici miroljubive koegzistencije i na impozantnoj vojnoj snazi i čvrstoj odlučnosti u angažovanju svih sredstava u odbrambenom ratu.

Polazeći od naših uslova, naše politike i naše ratne doktrine, mi bismo najširu klasifikaciju ratova takođe mogli izvršiti na svetski termonuklearni rat i lokalni rat. Pri tome bi takvoj klasifikaciji trebalo, mislim, dodati još neka objašnjenja:

1. Svetski nuklearni rat bi za nas predstavljao šire uslove u kojima bi se vodio i naš opštenarodni odbrambeni rat. Opšte karakteristike

svetskog nuklearnog rata izrazile bi se na specifičan način u našim posebnim uslovima. Prema tome, ova vrsta rata nalazi se u našoj klasifikaciji (prvo) zbog toga što realno postoji i (drugo) što bi svetski nuklearni rat uticao na uslove i karakteristike našeg opštenarodnog odbrambenog rata.

2. Lokalni rat je takođe realnost savremenog sveta, pa je samim tim i vrsta naše klasifikacije. Ma koliko da se u Evropi teže može sagledati mogućnost izbijanja i dužeg vođenja lokalnog rata, ona se isto tako ne može ni isključiti, barem kao uvod u širi sukob. Osim toga, mi smo obavezni da jasno formulišemo naš stav prema lokalnim agresivnim ratovima u svetu — koje osuđujemo i protiv kojih se borimo, i prema lokalnim nacionalnolobodilačkim ratovima i oružanim revolucijama — koje opravdavamo i podržavamo.

3. Procenjujući sve realne pretnje koje proizilaze iz savremenih agresivnih težnji, realno je poći od pretpostavki da rat može biti nuklearnog i konvencionalnog tipa, ili samo konvencionalnog tipa barem u određenom periodu početnog perioda rata. Kao što smo videli, ponegde se u svetu pridaje veći značaj konvencionalnom ratu, konvencionalnom periodu nuklearnog rata i konvencionalnim dejstvima u okviru nuklearnog rata — nego ranije. To, razume se, ne obesnažuje vrednost naše osnovne teze — da je nuklearni rat najopasnija, najteža, a samim tim i osnovna vrsta rata.

4. Ratna organizacija zemlje, organizacija oružanih snaga i struktura ratnih priprema moraju imati polivalentan karakter, tj. moraju biti tako svestrani i dovoljno elastični da mogu odgovoriti na svaku vrstu agresije. Pri tome je baza — nuklearna agresija kao osnovna i najteža, jer se mora poći od principa da je za sve lakše vrste agresije lakše naći adekvatna rešenja, ako su pripreme solidno izvršene za najtežu vrstu. To je osnovni princip, koji, međutim, ne sme da zamagli svu složenost zadataka u pripremanju zemlje za svaku vrstu agresije.

5. Sva rešenja za sve vrste agresije sadržana su u našoj jedinstvenoj ratnoj doktrini opštenarodnog odbrambenog rata. Opštenarodni odbrambeni rat ima posebne društveno-političke i vojne karakteristike, posebne uslove i načine dejstva. Međutim, to nije posebna vrsta rata u našoj klasifikaciji.

Mislim da bismo opštenarodni odbrambeni rat mogli okvalifikovati kao poseban oblik rata, a to znači da se u okviru opšte klasifikacije — na svetski nuklearni i lokalni rat, u svakoj od ovih vrsta, opštenarodni odbrambeni rat pojavljuje kao njihov poseban oblik, pogodan za naše uslove. No, ovo je, razume se, samo jedno mišljenje.

General-major
Dušan DOZET